

Мельник І. А., докт. філол. наук, доцент,
професор кафедри української мови,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Значення курсу «Фонетика і лексикологія української мови» у професійній підготовці майбутніх учителів-словесників

Метою сучасної освіти є «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [1].

Навчальний курс «Фонетика і лексикологія української мови» належить до провідних навчальних нормативних дисциплін, що забезпечують вищу лінгвістичну освіту студентів – здобувачів освітнього ступеня Бакалавр, професійної кваліфікації – Учитель української та англійської / польської мов, української та зарубіжної літератури закладу середньої освіти, освітньої кваліфікації – Бакалавр середньої освіти зі спеціалізації «Середня освіта. Українська мова та література. Світова література».

Фонетичний та лексичний рівні – початкові ланки вивчення мовної структури – закладають надійне підґрунтя для подальшого сприйняття та розуміння словотвору, морфології, синтаксису, пунктуації української мови, які в сукупності становлять лінгвальну змістову лінію вишівського курсу сучасної української мови. Останній забезпечує системне засвоєння теоретичних знань та професійних умінь, які допоможуть студентам, майбутнім учителям-словесникам, зіставляти теоретичні знання з практичними потребами сучасної школи, упроваджувати нові навчально-методичні ідеї у практику вивчення мовознавчих дисциплін, розвивати пізнавальні інтереси, прагнути до професійного самовдосконалення, уміння працювати з науковою, навчально-методичною літературою; розвивати дослідницькі навички, формувати уміння до самостійних наукових пошуків та експериментальних досліджень, формувати фахівця з високим рівнем інтелекту, духовності та мовленнєвої культури тощо.

Автори посібника «Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах» акцентують на важливих уміннях майбутніх учителів-словесників, усвідомленні основних концептуальних засад мовної освіти в Україні, ідеї Державного стандарту, закладеній у змісті та структурі чинних програм з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів; проведенні методичного аналізу матеріалу, що вивчається, а саме: встановлюванні наступності й перспективності у його опрацюванні, співвідношенні між теоретичним матеріалом і практичними вміннями, диференціюванні матеріалу за ступенем складності його засвоєння, виділенні в ньому головного; виявленні основних зв'язків між українською мовою та матеріалом з літератури й інших предметів, визначенні ступеня їх інтегрованості; умілому використанні дидактичних можливостей методичного апарату навчальної книги, її рубрикації, умовних позначень, питань і завдань, ілюстративного матеріалу, вправ; здійсненні моделювання навчального процесу, складанні плану-конспекту уроку: визначенні типу уроку, його змісту й структури, формулюванні мети, визначенні його цілей і завдань, доборі дидактичного матеріалу тощо [3]. Цих та інших важливих умінь та навичок набувають студенти – майбутні вчителі-словесники – під час вивчення комплексу лінгвістичних і лінгводидактичних дисциплін у закладах вищої освіти.

Курс «Фонетика і лексикологія української мови» забезпечує засвоєння основних теоретичних положень та вироблення практичних умінь та навичок з фонетики, фонології, орфоєпії, лексикології, фразеології та лексикографії, що мають опертями кращі традиції вітчизняного та зарубіжного мовознавства й лінгводидактики, сприяє системному аналізу фонетичних та лексичних одиниць мови на тлі одиниць інших мовних рівнів, закладає основи системного підходу до аналізу мовних одиниць, формує в майбутніх учителів науковий лінгвістичний світогляд та навички вести самостійну дослідницьку роботу, практично оволодіти фонетичними, орфоєпічними, графічними, лексичними, лексикографічними, фразеологічними нормами сучасної української літературної мови [2]. Ґрунтовне теоретичне та практичне вивчення фонетичної

та лексичної системи української мови допоможе усвідомити низку фонетичних, лексичних та ін. мовних явищ, значення мовної освіти у відродженні духовності народу, формуванні його національної свідомості, дасть змогу з'ясувати роль рідної мови в розвої національно-мовної особистості, закріпить міцні навички культури усного та писемного мовлення, закладе надійне підґрунтя для фахової підготовки майбутніх учителів – спеціалістів високої кваліфікації.

Програма з фонетики і лексикології української мови для студентів зазначеної освітньої та професійної кваліфікації укладена відповідно до шкільної програми з української мови. Вона також передбачає ознайомлення з новітніми теоретичними ідеями лінгвістичної науки. У систему підготовки студентів входять лекції з фонетики і лексикології української мови, практичні заняття, передбачено також самостійне опрацювання деяких тем.

Під час вивчення дисципліни «Фонетика і лексикологія української мови» майбутні вчителі-словесники докладно ознайомляться з опорними поняттями курсу, з'ясують специфіку фонетичної і фонологічної системи української мови, усвідомлять зміни звукового складу слів у потоці мовлення, фонологічну інтерпретацію звукових змін, правила орфоєпії, особливості української графіки, лексикології, фразеології, лексикографії; набудуть умінь та навичок характеризувати опорні поняття курсу, класифікувати мовні звуки відповідно до їхніх артикуляційно-акустичних характеристик, вимовляти звуки і звукосполучення, дотримуючись норм української орфоєпії, наголошувати слова відповідно чинних норм сучасної української літературної мови, виконувати повний фонетичний розбір слова, записувати тексти спрощеною та деталізованою фонетичною транскрипцією, записувати тексти фонологічною транскрипцією, аналізувати слова за значенням, походженням, уживанням, стилістичним маркуванням тощо, робити повний лексикологічний аналіз слова, користуватися лексикографічними джерелами, зокрема й онлайн-словниками і под.

Отже, знання, уміння й навички, набуті під час вивчення курсу «Фонетика і лексикологія української мови», інших загальних і спеціальних курсів у закладах вищої освіти, разом зі способом мислення, поглядами, цінностями, іншими особистими якостями формують здатність майбутніх учителів-словесників успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність.

Список використаної літератури

1. Закон про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 12.03.2021)
2. Мельник І. А. Фонетика і лексикологія української мови : [навчально-методичні матеріали для студентів]. Луцьк: Надстир'я, 2020. 100 с.
3. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс : [посібник для студентів пед. університетів та інститутів]; за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2011. 366 с.